

18. Concept of Foreign Policy of Russian Federation (1993), *Diplomaticheskii vestnyk*, № 1-2, pp. 3-23 (rus).
19. The Russian Federation National Security Concept. Approved by Presidential Decree of 17 December 1997. № 1300, *Rossiyskiye vesti*, 25 December (rus).
20. Kulchytskyi, S. and Parakhonskyi, B. (2004), Ukraine and Russia historically: modern Ukrainian state-building process, *Naukova dumka*, Kyiv, 328 p. (ukr).
21. Lukin, V. (1995), Election of 1995. The foreign policy views of parties. *Mezhdunarodnaya zhyzn*, №11-12, pp. 5-32 (rus).
22. Migranian, A. (1997), Russia in Search of Identity (1985-1995), *Mezhdunarodnyye otnosheniya*, Moscow, 411 p. (rus).
23. Petrovskiy, V.V. (2003), Ukrainian-Russian relations in contemporary Western scientific literature (1991-2001), Kharkiv, 492 p. (ukr).
24. Programma realizatsii strategicheskogo kursa Rossiyskoy Federatsii s gosudarstvami-uchastnikami CIS. Utverzhdena Postanovleniyem Pravytelstva RF ot 6 marta 1996 (rus).
25. Solzhenitsyn, A. (1998), *Russia in Collapse*, Moscow, 208 p. (rus).
26. Strategicheskii kurs Rossii s gosudarstvami-uchastnikami Sodruzhestva Nezavisimykh Gosudarstv. Utverzhden Ukazom Prezidenta RF ot 14 sentyabrya 1995. № 940 (rus).
27. Tkachenko, V. (2016), *Russia: the identity of the aggressor*, Kyiv, 256 p. (ukr).
28. Levyk, B. (2012), Ukraine and Russia - a modern military and historical dimension, *Skhid*, no. 4(118), 98-104, available at: <<http://skhid.com.ua/article/view/16533>> (ukr).
29. Levyk, B. (2016), Change of the geopolitical choice of independent Ukraine (current historical aspect), *Skhid*, no. 4(144), 57-61. doi: 10.21847/1728-9343.2016.4(144).77988 (ukr).

© Костюк Олег

Надійшла до редакції 10.10.2016

УДК 94(477) "1919/1939"

ПИЛИПІВ ІГОР,

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних і фундаментальних дисциплін Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету

ГОРАН ТЕТЯНА,

аспірант кафедри історії України

Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, м. Івано-Франківськ

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ПАРАФІЯЛЬНОГО ДУХОВЕНСТВА ПЕРЕМИШЛЬСЬКОЇ ЄПАРХІЇ (1919-1939 рр.)

У статті на основі архівних документів висвітлюється матеріальне становище греко-католицького духовенства Перемишльської єпархії в період Другої Речі Посполитої (1919-1939 рр).

Розкрито питання статусу та рівня матеріального забезпечення греко-католицького духовенства. Проаналізовано різні джерела доходів та матеріальні видатки священнослужителів. Показано вплив матеріального становища духовенства на його громадсько-політичну активність. Зроблено порівняння матеріального стану в період Другої Речі Посполитої та за попередній період - за часів Австро-Угорської імперії.

Ключові слова: *Перемишльська греко-католицька єпархія; єпископ; духовенство; Друга Річ Посполита; матеріальне становище духовенства.*

Постановка проблеми і стан її вивчення. Греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині протягом XIX - першої половини XX століть відіграло важливу роль у консолідації українського суспільства, його моральному та духовному зростанні. Церковний клір був

безумовним лідером українського національного руху, організатором громадського життя та основою формування української інтелігенції. На виконання душпастирських та громадських обов'язків духовенства важливий вплив мав його матеріальний статус.

Матеріальне становище греко-католицького духовенства Перемишльської єпархії в період Другої Речі Посполитої не стало предметом усебічного наукового дослідження, що визначає актуальність теми. Окремі аспекти матеріального та соціального статусу духовенства досліджували різні автори. Так, І. Шугальова на основі польських архівів досліджувала правовий статус та матеріальне становище духовенства Правобережної та Західної України наприкінці XIX - у першій чверті XX століття [1]. Н. Колб вивчала матеріальне становище греко-католицьких парохів у Галичині наприкінці XIX століття - початку XX століття [2]. Джерела прибутків волинського православного духовенства в 30-х рр. XX ст. проаналізував В. Борщевич [3]. Матеріальне становище парафії та духовенства Святої Трійці Судової Вишні Мостиського деканату у XVIII-XIX ст. висвітлив І. Васів [4], соціальний статус і матеріальне становище греко-католицького духовенства Галичини в середині XIX століття досліджував О. Турій [5]. Окремі аспекти матеріального становища Станіславівської єпархії проаналізували І. Андрухів, О. Лисенко, І. Пилипів [6]. У той же час немає комплексного наукового дослідження матеріального становища греко-католицького духовенства Перемишльської єпархії в період між двома світовими війнами.

Мета статті полягає у висвітленні матеріального становища греко-католицького духовенства Перемишльської єпархії в період Другої Речі Посполитої (1919-1939 рр.).

Виклад основного матеріалу. Економічне становище греко-католицького духовенства як усієї Галичини, так і Перемишльської єпархії мало безпосередній вплив на його соціальний статус. Рівень матеріального забезпечення кожного священика впливав на його соціально-політичну активність та ставлення до своєї праці. Священики мали кілька джерел матеріального фінансування. Найпоширенішим серед них була так звана конгруа - законодавчо забезпечений мінімальний дохід відповідно до категорії священика, дохід від володіння землею та оплата за різноманітні церковні послуги, так звані єпархіяльні такси.

У період перебування Галичини під владою Австро-Угорщини, до початку Першої світової війни, австрійська влада виплачувала духовенству матеріальну компенсацію у вигляді щомісячної дотації. При цьому розмір виплат дотацій для кожної парафії був різним і залежав від кількості та якості земельного наділу, який передавався в користування сім'ї священика. Чим важчі були умови ведення сільського господарства, що стосувалося гірських районів, тим вищий був розмір дотації з боку держави для священика. Як відзначає Н. Колб, мінімальний дохід духовенства наприкінці XIX ст. був визначений законом про конгруу від 1885 р. і залежав не тільки від категорії, а й від чисельності населення в парафії і в середньому становив 500 зл. рин. [2, с. 91]. Таким чином, австрійська влада сприяла заповненню малодохідних парафій священиками, умовно зрівнюючи матеріальні прибутки духовенства. Цим самим влада сприяла соціальній стабільності в регіоні, оскільки духовенство мало великий вплив на своїх вірних.

У той самий час у різних парафіях матеріальне становище духовенства відрізнялося. Так, у Дрогобицькому деканаті в парафії Борислав у 1900 році церкві належало 14 моргів (1 морг дорівнював 0,57 га) орного поля, а також сіножаті. Дохід із поля становив 33 зл. 20 кр. Додатково парох отримував від австрійського уряду 467 зл. 62 кр. Сплачували 22 зл. податку, на єпископсь-

ку канцелярію передавали 15 зл., податок з доходу 12 зл. 60 кр. [7, с. 81]. У Мостиському деканаті в парафії Райтаровичі церковне поле становило 70 моргів, 5 моргів пасовищ, 2 морги городу, 13 моргів пасовищ, а також став. Дохід із поля становив 270 зл. 77 кр. У той же час податок був набагато більший і становив 101 зл. 24 кр. [7, с. 231]. У Нижанківському деканаті в парафії Германовичі в 1913 р. було 8 моргів орного поля, 2 морги сінокосів, у сусідньому с. Станіславчику орне поле становило 2 морги. Деревя для опалення не було. У той же час доплата священику з каси становила 821 корону, а податок 111 корон [8, с. 288]. Розміри земельних наділів суттєво не змінилися й після Першої світової війни. На кінець 20-х років XX ст. земля стала для греко-католицького духовенства основним джерелом матеріального забезпечення [9, с. 288]. Земельні наділи сприяли відносно безбідному забезпеченню сім'ї священика.

Матеріальне становище греко-католицького духовенства суттєво змінилося після окупації Галичини Польщею в 1919 р. До середини двадцятих років духовенство не тільки не отримувало від польської влади ніякої матеріальної допомоги. Нова влада, розглядаючи греко-католицьку церкву як недружелюбну для себе організацію, яка захищає національну ідентичність та інтереси українців, прагнула всіма засобами зменшити її вплив.

Господарська діяльність була основним джерелом доходу священика, який володів парцелями - невеликими наділами орної землі. Інколи парохи надавали ерекційні (церковні) ґрунти в оренду, отримуючи певний відсоток, який використовували для забезпечення своєї сім'ї. В окремих випадках священики віддавали свої землі в користування без оплати, за що отримували матеріальну компенсацію з релігійних фондів.

Слід наголосити на тому, що в період між двома світовими війнами площа земельних наділів, які належали церковній громаді й були фактично в користуванні священиків суттєво зменшилася в порівнянні з австрійським періодом. Це було викликано в першу чергу політикою нової влади, а також руйнуваннями та розрухою внаслідок військових дій.

Повоєнна розруха, яка важким тягарем лягла на плечі греко-католицького парафіяльного духовенства, викликала відносно нове явище - продаж церковної землі. Кошти, отримані від продажу земельних наділів (парцель) спрямовувалися в основному на сплату податків. У деяких випадках гроші використовувалися для покращення умов проживання парафіяльного духовенства. Так, парох у с. Сілець у листі до єпископського ординаріату пише: "Господарські парохіяльні будинки у Сільці, а іменню: стодоля, стайня і хлівець в дуже лихій стані" [10, к. 631]. Парафіяльний комітет не виділяв грошей на відбудову села, а відтак місцевий парох вирішив за власні кошти відновити будинки. З цієї метою завістатель парафії продав 35 з 50 моргів землі, обґрунтовуючи це тим, що "згадана парцель сама в собі відокремлена від інших ... але хосен (користь) з неї дуже малий" [Там само]. За продану землю парох міг би отримати 70 доларів (за тодішнім курсом долара США 700 зл.). Практично всю виручку пароху довелося витратити на сплату податку "... котрий виносить: ґрунтовий 215,94 зол., дороговий 110 зол., маєтковий 1008 зол." [Там само]. Однак єпископська консисторія відмовила завістателю парафії Сілець у продажу землі з причини низької ціни [Там само, к. 633].

Слід відзначити, що єпископська консисторія в

Перемишлі часто забороняла священникам продавати церковну землю через низьку ціну. Керівництво єпархії побоювалося, що продаж за безцінь церковних земель не забезпечить у подальшому можливості вирішити матеріальні проблеми, а навпаки, приведе до зменшення матеріального рівня парафії.

Дещо по-іншому склалася ситуація в м. Хирів Старосамбірського повіту, яке під час війни зазнало значної шкоди. У листі до єпископа Й. Коциловського повідомлялося, що "...будинки греко-католицького приходства цілком зістали знищені так, що парох мусів винайти помешкання для себе і для свого господарства" [Там само, к. 571]. З огляду на те, що внаслідок воєнних дій парафіяни також перебували в скрутному становищі, єпископська консисторія все ж таки дозволила місцевому пароху о. Івану Ольшанському "не знаходячи іншої можливості в відбудовану приходства, без шкоди для гр. кат. Церкви" продати 13,5024 га орного поля, за які він отримав 10414 злотих. Частина вилучених коштів (490 злотих) було витрачено на сплату маєткового податку, а решту (9924 зл.) - на "мурований дахівкою критий будинок і муровану дахівкою криту стайню з возівнею і шпихліром, стодолу деревляну, криту гонтою і паркан з дощок довкола обійстя парахіяльних будинків і огорожу" [Там само, к. 572].

Греко-католицьке духовенство Перемишльської єпархії досить часто надавало матеріальну допомогу для притулків, які існували при монастирях. Так, завіда-тель парафії Корчмин Угнівського деканату о. Володимир Матюк у травні 1925 р. надав у користування сестрам-службницям, які утримували захоронку в Щепятині, 5 моргів (2,85 га) поля. Парохом була підписана спеціальна декларація, відповідно до якої він зобов'язувався надавати допомогу сестрам-службницям до кінця свого життя: "Буду давати допомогу й підпишу на то, если буде жаданим від мене, нову декларацію" [Там само, к. 228].

Через брак ресурсів у єпископську консисторію в Перемишлі часто приходили листи від місцевих священників з проханням про матеріальну допомогу. О. Константин Дацько з парахії Тенетиська 23 березня 1937 р. звернувся до єпископа Й. Коциловського з проханням "ласкаво уділити мені грошової підмоги", тому що "вже від року недуга у членів моєї рідні не переводиться". У листі йдеться про те, що Єпархіальна поміч надала пароху разову допомогу у розмірі 500 злотих, але цих коштів не вистачає на лікування хворих.

О. Василь Гриник, парох у с. Гусаків 15 квітня 1937 р. звернувся до Єпископської консисторії з проханням "о ласкаве підвищення йому дотації о 20 зол. місячно, бо знаходиться у великих матеріальних клопотах". Утримання своєї сім'ї пароху обходилося в 140 злотих, при тім, що дохід виключно з Служб Божих становив 79,30 злотих. О. Василь Гриник звертався по допомогу до відділу Єпархіальної помічі й отримав позику в розмірі 50 злотих, проте й цих грошей було замало [11, к. 375-377]. Із цих відомостей робимо висновок, що греко-католицьке парафіяльне духовенство Перемишльської єпархії знаходилося в скрутному матеріальному становищі, адже господарська діяльність як основне джерело доходів священника давала незначний прибуток. Разом із тим, дотації релігійного та державного фондів були настільки мізерними, що не покривали витрат на утримання родин священників.

Греко-католицьке парафіяльне духовенство сплачувало ряд податків: ґрунтовий, маєтковий (із пара-

фіяльного маєтку), доходівий, або податок з прибутку від похорону, вінчань та богослужінь, а також з нерухомого майна. Досить часто для того, щоб сплатити визначений державою податок, священнослужителям доводилося продавати поля, збіжжя, худобу та іншу сільськогосподарську продукцію за заниженими цінами, адже умови ринкової торгівлі диктували євреї, які монополізували сферу торгівлі.

Маєтковий податок з 1923 р. був одноразовим, однак наприкінці 1928 р. міністр скарбу прийняв постанову, за якою маєтковий податок перетворився на сталий. Розмір маєткового податку вираховувався в процентному відношенні залежно від кількості рухомого та нерухомого майна. Так, у парафії Тарнава Добромільського повіту маєтковий податок становив 2,02 злотих. Місцевий парох о. Генрик Полянський з дозволу земельного окружного уряду в Кракові та Єпископської консисторії продав частину власного поля для того, щоб сплатити податок [10, к. 19].

Духовенство Перемишльської єпархії здійснювало регулярні пожертви на розвиток культурних і релігійних товариств, навчальних закладів (Духовної семінарії) та спорудження церков. Священники зобов'язувалися купувати різноманітні книги, які видавала "Просвіта" та інші видавництва, а також передплачувати часописи та газети.

Як відомо, сім'ї священників були багатодітними, тому дорого обходилася для душпастиря освіта дітей. Так, о. Михайло Тарчанин з парахії Хотинець звернувся до єпископа з проханням підвищити йому місячну заробітну плату для того, щоб він міг навчати п'ятеро своїх дітей у школах Перемишля: "Доходи епітрахільні упали, сегорічні засіви з причини лихої весни і посухи у літі суть дуже лихі, проте смиренно підписаний змушений конечністю просити Всесвітлійший і Преосвящений Єпископський Ординаріат о ласкаве уділення йому повної місячної платні" [12, к. 520]. Після розгляду деканальним урядом лист було направлено до єпископа, який прийняв рішення задовольнити прохання пароха. Виявлено ряд документів, де вказується, що духовенство вносило певну суму грошей у вдовичо-сиротинський фонд, який зобов'язувався після смерті священника надавати матеріальну допомогу його сім'ї.

Неодноразово до єпископа Й. Коциловського надходили листи парахів, священників чи то селян з проханнями підвищити зарплату, пенсію або ж виплатити дотації. 26 грудня 1927 р. священник Николай Гумовський, греко-католицький парох у Нисмичах Варязького деканату, звернувся до Єпископської консисторії з проханням підвищити йому щомісячну пенсію у зв'язку з тим, що "не має з чого сам удержати ся". Парахія Нисмичі була найменшою у Варязькому деканаті - мала тільки одну церкву і 403 душі вірних. Окрім того, у володінні парафії перебувало тільки 12 га поля і 3 га сіножаті. Школа у Нисмичах однокласова й вивченню релігії присвячується тільки дві години на тиждень. Зважаючи на те, парох віддав свої дітей до школи у Львові, проте коштів на їхнє навчання не вистачало: "...Вже другий рік випав неурожай і що найменше 3 копи збіжжя а навіть більше треба молотити на 100 кг, низше підписаний знайшовся в оплаканім положенні" [Там само, к. 534]. Варто зазначити, що різке зубожіння селянства, пов'язане з повоєнною розрухою, негативно вплинуло на матеріальне забезпечення парафіяльного духовенства. Проте греко-католицьке парафіяльне духовенство знаходилося у вигіднішому матеріальному становищі у порівнянні з вірними.

Завідатель парафії Білич горішній Старосамбірського деканату о. Євген Тимчишин 9 вересня 1930 р. звернувся до Єпископської консисторії з проханням надати йому позику в розмірі 400 зл. у зв'язку з переходом на іншу парафію в Конюшки Королівські Комарнянського деканату: "В покорі підписаний надіється, що Всечв. і Високопреп. Виділ взявши під увагу те, що трудно буде йому де-небудь позичити прихилиться його просьбі" [13, к. 15].

Завідатель парафії Горуцько (сьогодні с. Гірське) Мединицького деканату о. Петро Дудка звернувся до єпископського ординаріату з проханням посприяти вирішенню податкового питання, оскільки має сплатити маєтковий податок у розмірі 1393,80 злотих. Сума, визначена Інспектором скарбовим у Дрогобичі, була непосильною для пароха, тому він продав парцель (наділ) орного поля розміром 1,8 га. Купити наділ згодилися Андрій Андрейчик і Тимко Підлужний, які були малоземельними. Деканальний уряд погодився на продаж землі та встановив квоту 1400 злотих. Відповідно до контракту купівлі-продажу, який було укладено між парохом і двома покупцями, останні за право користуватися цією ділянкою поля зобов'язувалися компенсувати маєтковий податок священика [10, к. 28-37].

Часто церковна громада надавала землю для громадських організацій. Так, кооператив "Єдність" у Лісах Варязького деканату звернувся до Єпископської консисторії з проханням "о ласкавий дозвіл побудувати на куснику церковної парцелі власний дім, в котрім містили б ся кооперативна крамниця і читальня "Просвіта". Греко-католицький парафіяльний уряд погодився надати частину церковної землі під будівництво, оскільки "місцеві парохлі дуже відчувають недостачу свого дому, де би могли відбуватися збори місцевих товариств і проби хору" [Там само, к. 634].

Розширення рухомого та нерухомого майна греко-католицького духовенства відбувалося за рахунок жертв вірних, які, у разі своєї смерті, частину господарства заповідали церкві. Однак у більшості випадків ці господарства були нерентабельними й не виправдували сподівань священико-служителів. Так, Стефан Сарахман, житель Самбора, розпорядився, щоб у разі його смерті частина нерухомого майна (будинки) була передана греко-католицькій церкві. Натомість вимагав, щоб "церков постаралася за це, щоби за впокій його душі рік річно по вічні часи, в гр.-кат. церкві у Самборі відправлялася одна співана Служба Божа з парастасом у довірному часі" [14, к. 69]. Виконуючи останню волю померлого, греко-католицьке духовенство посприяти створенню так званої вкладкової книжки у Земельному Гіпотетичному Банку у Львові, на яку було покладено 300 злотих під відсотки. За рахунок відсотків місцевий парох зобов'язувався щорічно відправляти Службу Богу за впокій душі Стефана Сарахмана. Однак занедбане господарство С. Сарахмана не покривало витрат, пов'язаних із процедурою передачі будинку в користування греко-католицькій церкві. Будинок перебував у надзвичайно поганому стані: "дах зігнів, затікає... цегла руштується, гриб з'їв підлоги" [Там само, к. 118]. Церква не мала коштів на реставрацію будівлі, відтак парох запропонував продати його. На підставі рішень спеціально створеної комісії деканальний уряд у Самборі підтвердив konieczність продажу будинку і встановив вартість у сумі 3000 злотих. Вилучені кошти було передано греко-католицькому духовенству в Самборі.

Парохи, які, відповідно до умов Конкордату, при-

рівнювалися до державних службовців, отримували місячну дотацію в розмірі 270 пунктів [15, с. 47], яка була в чотири рази меншою, аніж в австрійський період [16, с. 20]. Окремо було визначено річні видатки на пастирські візитації єпископів, ведення парафіяльних книг та поштові видатки, які становили 340 злотих, 197, 940 та 147 злотих відповідно [15, с. 48]. При розподілі державних дотацій між парохами брався до уваги дохід із земель, які належали священнослужителям. Однак державні дотації були настільки мізерними, що парохі постійно відчували нестачу коштів та шукали інші джерела доходу. Так, у Лежайську Лежайського деканату місцевий парох о. Мотей Хомань за одну співану Службу Богу отримував 3 злотих [17, к. 139-140]. Завідатель парафії Крупець Чесанівського деканату о. Йосиф Пшеп'юрський за кожну Службу Богу отримував 0,5-1 злотих. Проте на його звернення від 25 лютого 1926 р. єпископський ординаріат підвищив "датки на Служби Божі" до 5 злотих за одну читану Службу [17, к. 268-269]. Протягом 1926 р. парох відправив 11 Служб Божих з нагоди великих свят та посту, за які отримав 55 злотих.

Висновки

Таким чином, існувало кілька основних джерел доходів греко-католицького парафіяльного духовенства Перемишльської єпархії, а саме: господарська діяльність, продаж земельних наділів, дотації з релігійного чи державного фондів, а також прибуток із виконання душпастирських функцій. В австрійський період влада, беручи до уваги умови ведення господарства, виплачувала духовенству значні щомісячні компенсації. Суттєво зменшилися доходи греко-католицького парафіяльного духовенства в період Другої Речі Посполитої, адже дотації, які влада виплачувала нерегулярно, не вистачало навіть на покриття обов'язкових потреб. Варто зазначити, що одним із домінуючих факторів, який визначав рівень матеріального забезпечення священика, був розмір і розташування парафії, а також заможність парафіян. Австрійська влада сприяла заповненню малодохідних парафій священиками, умовно зрівнюючи матеріальні прибутки духовенства. Подібної тенденції ми не спостерігаємо в період Другої Речі Посполитої, адже польська влада намагалася будь-якими засобами зменшити вплив ГКЦ в краї. Однак греко-католицьке духовенство Перемишльської єпархії, незважаючи на скрутне матеріальне становище, сумлінно виконувало свої душпастирські обов'язки, зробило значний внесок у розвиток національної свідомості українського населення, активно сприяло розвитку української освіти, кооперації та духовності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шугальова І. М. Матеріальне становище православно-го духовенства України в XIX - на початку XX ст. / І. М. Шугальова // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Історичне релігієзнавство. - 2010. - Вип. 2. - С. 197-204.
2. Колб Н. "З Богом за церкву і вітчизну": греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині у 90-х роках XIX століття / Н. Колб ; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. - Жовква : Місіонер, 2015. - 323 с.
3. Борщевич В. Джерела прибутків, заможність волинського православного духовенства у 30-х рр. XX ст. / В. Борщевич // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. - 2009. - Вип. 17. - С. 83-86.

4. Васів І. Матеріальне становище парафії та духовенства Святої Трійці Судової Вишні у XVIII-XIX ст. [Електронний ресурс] / І. Васів. - Режим доступу : https://vk.com/topic-34475556_29156304.

5. Турій О. Соціальний статус і матеріальне становище греко-католицького духовенства Галичини в середині XIX століття / О. Турій // Ковчег. Науковий збірник із церковної історії. - Львів : Інститут історії Церкви Львівської богословської академії, 2000. - С. 115-148.

6. Андрухів І. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект : [монографія] / І. Андрухів, О. Лисенко, І. Пилипів. - Надвірна : Надвірнянська друкарня, 2010. - 500 с.

7. Шематисмъ всего Клира греко-католического єпархїи соединенныхъ Перемыської, Самборської и Сяніцької на рокъ водъ рожд. ХР. 1900. - Перемышль : Зъ печатнь Николая Джульньского, 1900. - 440 с.

8. Шематизмъ всего Клира греко-католического єпархїи соединенныхъ Перемыської, Самборської и Сяніцької на рокъ водъ рожд. ХР. 1913. - Перемышль : Зъ печатнь гр.-кат. Капітулы, 1913. - 542 с.

9. Шематизм греко-католицького духовенства злучених єпархій Перемиської, Самбірської, Сяніцької на рік Божий 1928. - Перемышль : Відбито в печатні греко-катол. Капітулы, 1928. - 420 с.

10. Arhiwum Państwowe w Przemyślu, Zespól. 142. Arhiwum Biskupstwa Grecko-Katolickiego w Przemyślu, Sygn. 3882 (tom II) Sprawy majątków cerkiewnych i parafialnych. Legaty i fundacje

na cele pobożne, cerkwi parafii i proboszczów. 1. IX. 1925 - 31.VIII. 1925. - 846 s.

11. Arhiwum Państwowe w Przemyślu, Zespól. 142. Arhiwum Biskupstwa Grecko-Katolickiego w Przemyślu, Sygn. 5371 (tom III) Sprawy metrykalne. Sprawy finansowe. 1937. - 557 s.

12. Arhiwum Państwowe w Przemyślu, Zespól. 142. Arhiwum Biskupstwa Grecko-Katolickiego w Przemyślu, Sygn. 5585 (tom III) Sprawy wynagradzania księzy Sprawy świetopietrza Przesłanie schematyzmów z innych diecezji. - 747 s.

13. Arhiwum Państwowe w Przemyślu, Zespól. 142. Arhiwum Biskupstwa Grecko-Katolickiego w Przemyślu, Sygn. 5258 (tom III) Sprawy emigracji zarobkowej. Misje duchowne. Cenzura ksiązek. Sprawy rekolekcji. 1930. - 360 s.

14. Arhiwum Państwowe w Przemyślu, Zespól. 142. Arhiwum Biskupstwa Grecko-Katolickiego w Przemyślu, Sygn. 3897 (tom II) Sprawy majątków cerkiewnych i parafialnych. Legaty i fundacje na cele pobożne, cerkwi parafii i proboszczów. 1935. - 406 s.

15. Перемиські Єпархіяльні Відомости. - 1925. - Липень, серпень, вересень. - Ч. III. - С. 47.

16. Перевезій В. Греко-католицька церква в умовах українсько-польської конфронтації 20-30-х рр. XX ст. / В. Перевезій. - К., 1998. - С. 20.

17. Arhiwum Państwowe w Przemyślu, Zespól. 142. Arhiwum Biskupstwa Grecko-Katolickiego w Przemyślu, Sygn. 4737 (tom II) Sprawozdania parafii z uroczystości św. Józefa. Sprawy "Służb Bożych". Sprawy obrzędowe. Sprawy micji duchownych. Sprawy sekt religijnych i cerkwi prawosławnej. Cenzura ksiąg. Prośby o zezwolenie na przeprowadzenie kwesty. 1926. - 324 s.

Пилипов Игорь,

доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой гуманитарных и фундаментальных дисциплин Ивано-Франковского учебно-научного института менеджмента Тернопольского национального экономического университета

Горан Татьяна,

аспирант кафедры истории Украины факультета истории, политологии и международных отношений Прикарпатского национального университета имени В. Стефаника, г. Ивано-Франковск

МАТЕРИАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ГРЕКО-КАТОЛИЧЕСКОГО ПРИХОДСКОГО ДУХОВЕНСТВА ПЕРЕМЫШЛЬСКОЙ ЕПАРХИИ (1919-1939 гг.)

В статье на основе архивных документов показано материальное положение греко-католического духовенства Перемышльской епархии в период Второй Речи Посполитой (1919-1939 гг.).

Раскрыты вопросы статуса и уровня материального обеспечения греко-католического духовенства. Проанализированы различные источники доходов и материальные затраты священнослужителей. Показано влияние материального положения духовенства на его общественно-политическую активность. Сделано сравнение материального положения в период Второй Речи Посполитой и в предыдущий период - во времена Австро-Венгерской империи.

Ключевые слова: Перемышльская греко-католическая епархия; епископ; духовенство; Вторая Речь Посполитая; материальное положение духовенства.

Pylpiv Ihor,

Doctorate in history, professor, department head of humanities and fundamental sciences in Ivano-Frankivsk educational-scientific institute of management of Ternopil Economic National University

Goran Tetyana,

post graduate of the history of Ukraine Institute of History, Political Science and International Relations Precarpathian National University named after V. Stefanyk, Ivano-Frankivsk

THE FINANCIAL SITUATION OF THE GREEK CATHOLIC PARISH CLERGY OF THE EPARCHY OF PEREMYSL (1919-1939)

The article deals with the financial situation of the Greek Catholic clergy of the Eparchy of Peremysl during the period of the Second Polish-Lithuanian Commonwealth (1919-1939) on the basis of archival documents.

The author analyzes the status and living standards of the Greek Catholic clergy. The paper studies the number of plots of land, which religious communities use. The authors of the study argue that the main source of the majority of priests' income were allotments.

The authors carried out a comparative analysis with the financial situation of the clergy during the Austro-Hungarian Empire through describing the sources of material income in the study period. The priests had several sources of material funding. During the stay of Galicia under the rule of Austria-Hungary before the First World War, the Austrian authorities paid clergy financial compensation in the form of monthly subsidies. The amount of the payment of subsidies for each parish was different and depended on the quantity and quality of land plots, which transferred to the use of the family priest. The heavier were the conditions of agriculture (mountain areas), the higher was the amount of subsidy from the state for a priest. It testifies to the fact that the Austrian authorities cooperated in filling no gainful parishes with priests, thus equalizing the material incomes of the clergy.

The financial situation of the Greek-Catholic clergy has changed greatly after the occupation of Galicia by Poland in 1919. Incomes from allotments didn't cover obligatory payments, which were carried out of a church.

The material support of the clergy was differentiated. Available incomes cannot often to cover the obligatory requirements. The article gives specific facts about their financial support. At the same time the material support of the clergy was much better than the material support of the local Ukrainian population.

Key words: Greek-Catholic Eparchy of Peremyshl; bishop; clergy; the Second Polish-Lithuanian Commonwealth; the financial situation of clergy.

REFERENCES

1. Shuhaliyova, I. M. (2010), The financial position of the Orthodox clergy in Ukraine XIX - early XX century, *The scientific proceedings of the National University «The Ostroh Academy»*, vol. 2. pp. 197-204 (ukr).
2. Kolb, N. (2015), «With God for the church and the homeland»: The Greek Catholic parish clergy in Galicia in the 90's years of the nineteenth century, *Missionary*, Zhovkva, 323 p. (ukr).
3. Borshchevych, V. (2009), The sources of the incomes, the wealth of Volyn Orthodox clergy in the 30's. XX century, *Actual problems of the national and the world history, notes by the Humanitarian Rivne State University*, Vol. 17, pp. 83-86 (ukr).
4. Vasiv, I. The financial position of the parishes and clergy of the Holy Trinity Trial Cherries in XVIII-XIX centuries. Electronic edition, available at: https://vk.com/topic-34475556_29156304 (ukr).
5. Turiy, A. (2000), The social status and the financial situation of the Greek Catholic clergy Galicia in the mid-nineteenth century, *Kovcheh. The Scientific Journal from the church history*, The Institute of the Church History of the Lviv Theological Academy, Lviv, pp. 115-148 (ukr).
6. Andrukhiv, I., Lysenko, O. and Pylypiv, I. (2010), The Stanislaw (Ivano-Frankivsk) Diocese of the Ukrainian Greek-Catholic Church through the prism of the century: the historical and the religious aspect: the scientific monograph, *Nadvirna*, 500 p. (ukr).
7. Shematyzm vseh klyru hreko-katolycheskoho yeparkhii soiedynenykh Peremyskoi, Samborskoi i Sianitskoi na rok vod rozhd. Khr. (1900), *Peremyshl*, 440 p. (poland).
8. Shematyzm vseh klyru hreko-katolycheskoho yeparkhii soiedynenykh Peremyskoi, Samborskoi i Sianitskoi na rok vod rozhd. Khr. (1913), *Peremyshl*, 542 p. (poland).
9. Shematyzm hreko-katolycheskoho dukhovenstva zlychenykh yeparkhii Peremyskoi, Samborskoi i Sianitskoi na rik Bozhyi 1928 (1928), *Peremyshl*, 420 p. (poland).
10. *State Archive in Przemysl (APP)*, Team 142, Volume II ABGK, Ref. 3882, 846 p.
11. *State Archive in Przemysl (APP)*, Team 142, Volume III ABGK, Ref. 5371, 557 p.
12. *State Archive in Przemysl (APP)*, Team 142, Volume III ABGK, Ref. 5585, 747 p.
13. *State Archive in Przemysl (APP)*, Team 142, Volume III ABGK, Ref. 5258, 360 p.
14. *State Archive in Przemysl (APP)*, Team 142, Volume II ABGK, Ref. 3897, 406 p.
15. *Peremyski Eparkhialni Vidomosti* (1925), *Przemysl*, (July, August, September), 3, pp. 47 (ukr).
16. Perevezii, V. (1998), *Greek-Catholic Church in terms of Ukrainian-Polish confrontation 20-30's. XX century*, Kyiv, pp. 20 (ukr).
17. *State Archive in Przemysl (APP)*, Team 142, Volume II ABGK, Ref. 4737, 324 p.

© Пилипів Ігор, Горан Тетяна
Надійшла до редакції 24.09.2016